

2. সূচকীয় ৰূপত প্ৰকাশ কৰা

(i) $5 \times 5 \times 5 \times 5 \times 5$

(ii) $3 \times 3 \times 2 \times 2 \times 2$

(iii) $(-2) \times (-2) \times (-2) \times 3 \times 3 \times 3 \times 3$

(iv) $b \times b \times b \times b \times b \times c \times c \times c$

(v) $a \times a \times a \times b \times b \times c \times c \times c \times c \times c$

3. মান নিৰ্ণয় কৰা

(i) 2^7

(ii) $(-2)^7$

(iii) 3^6

(iv) $(-3)^6$

(v) $2^5 \times 4^4$

(vi) $5^2 \times 3^3$

(vii) $(-3)^2 \times (-5)^3$

4. সূচকীয় ৰূপত প্ৰকাশ কৰা

(i) 343

(ii) 729

(iii) 2187

(iv) -2187

(v) 3125

(vi) -3125

5. তলৰ প্ৰতিটো সংখ্যাক সিহঁতৰ মৌলিক উৎপাদকৰ ঘাতৰ পূৰণফল হিচাপে প্ৰকাশ কৰা :

(i) 100

(ii) 300

(iii) 1000

(iv) 2700

(v) 405

(vi) 1600

6. খালী বাকচত $>$, $<$ বা $=$ চিন বহুওৱা।

(i) $(-5)^3 \square 5^3$

(ii) $(-5)^2 \square 5^2$

(iii) $(-7)^4 \square 7^4$

(iv) $(-1)^{15} \square (-1)^{10}$

(v) $(-1)^{11} \square 1^{11}$

(vi) $2^7 \square 2^6$

7. $2592 = 2^m \times 3^n$ হ'লে আৰু m আৰু n ৰ মান নিৰ্ণয় কৰা।

8. $16875 = 3^m \times 5^n$ হ'লে আৰু m আৰু n মান নিৰ্ণয় কৰা।

13. 3 সূচকৰ বিধি (Laws of indices)

সূচকৰ কিছুমান নিৰ্দিষ্ট বিধি বা নিয়ম আছে। এই বিধিসমূহ প্ৰয়োগ কৰি সংখ্যাবোৰৰ পূৰণ, হৰণ সহজতে কৰিব পাৰি। সূচকৰ বিধিসমূহ তলত আলোচনা কৰোঁ আহা।

13. 3.1 একে ভূমি বিশিষ্ট ঘাতৰ পূৰণ :

(i) $3^2 \times 3^5$ ৰ মান নিৰ্ণয় কৰোঁ আহা

$$3^2 \times 3^5$$

$$= (3 \times 3) \times (3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3)$$

$$= 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3$$

$$= 3^7$$

[পুনৰ সূচকীয় ৰূপত প্ৰকাশ কৰা হ'ল]

ইয়াত 3^2 আৰু 3^5 দুয়োটাৰে ভূমি একে (ভূমি 3)। সূচক দুটা ক্ৰমে 2 আৰু 5।

3^2 ত 2 টা 3 পূৰণ কৰা হৈছে

3^5 ত 5টা 3 পূৰণ কৰা হৈছে।

গতিকে $3^2 \times 3^5$ ত মুঠতে $2+5 = 7$ টা 3 পূৰণ কৰা হৈছে। গতিকে $3^2 \times 3^5 = 3^7$

তোমালোকে লক্ষ্য কৰিছা যে

$$3^2 \times 3^5 = 3^{2+5} \\ = 3^7$$

সোঁপক্ষ আৰু বাঁওপক্ষত ভূমি একে আছে। সোঁপক্ষৰ সূচকৰ মান বাঁওপক্ষৰ সূচক দুটাৰ যোগফলৰ সমান।

(ii) $(-3)^4 \times (-3)^5$ ৰ মান নিৰ্ণয় কৰোঁ আহা

$$= (-3)^4 \times (-3)^5 \\ = (-3)^{4+5} \\ = (-3)^9$$

ইয়াত সোঁপক্ষ আৰু বাঁওপক্ষৰ ভূমি একে আছে। সোঁপক্ষৰ সূচকৰ মান বাঁওপক্ষৰ সূচক দুটাৰ যোগফলৰ সমান।

(iii) ধৰা হ'ল a এটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা

$$a^3 \times a^4 = a^{3+4} \\ = a^7$$

ইয়াত ভূমি একে আৰু সূচকৰ সমষ্টি $3+4 = 7$

$$\text{অৰ্থাৎ } a^3 \times a^4 = a^{3+4} \\ = a^7$$

DAILY ASSAM

(iv) ওপৰৰ উদাহৰণ কেইটাৰ দৰে এইবাৰ চাওঁ আহা

$$a^m \times a^n = (a \times a \times \dots \times a) \times (a \times a \times \dots \times a)$$

ইয়াত m টা a আছে   ইয়াত n টা a আছে

$$= a \times a \times a \times \dots \times a$$

ইয়াত $m + n$ টা a আছে

$$= a^{m+n}$$

a এটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা ($a \neq 0$) আৰু m আৰু n পূৰ্ণ সংখ্যা হ'লে

$$a^m \times a^n = a^{m+n}$$

এইটো সূচকৰ এটা বিধি।

এই বিধিটো প্ৰয়োগ কৰি সৰল কৰোঁ আহা

(i) $3^3 \times 3^7 = 3^{3+7} = 3^{10}$

(ii) $(-2)^{10} \times (-2)^8 = (-2)^{10+8} = (-2)^{18}$

একে ভূমি বিশিষ্ট দুটাতকৈ বেছি সংখ্যাৰ পূৰণৰ ক্ষেত্ৰতো এই বিধিটো প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি।

$$(i) 7^2 \times 7^4 \times 7^5 = 7^{2+4+5} = 7^{11}$$

$$(ii) (-4)^3 \times (-4)^7 \times (-4)^2 \times (-4)^5 \\ = (-4)^{3+7+2+5} = (-4)^{17}$$

এতিয়া $3^4 \times 2^5$ ৰ ক্ষেত্ৰত ওপৰত উল্লেখ কৰা সূচকৰ বিধিটো প্ৰয়োগ কৰিব পাৰিবানে? 3^4 ৰ ভূমি 3 আৰু 2^5 ৰ ভূমি 2। অৰ্থাৎ ভূমি দুটা একে নহয়। গতিকে ওপৰৰ সূত্ৰটো প্ৰয়োগ কৰিব নোৱাৰি।

13.3.2 একে ভূমি বিশিষ্ট ঘাতৰ হৰণ :

(i) $3^6 \div 3^2$ নিৰ্ণয় কৰোঁ আহা

ইয়াত দুয়োটা ভূমি একে (ভূমি 3)। সূচক দুটা ক্ৰমে 6 আৰু 2।

$$3^6 \div 3^2 = \frac{3^6}{3^2}$$

$$= \frac{3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3}{3 \times 3} \quad (\text{ইয়াত হৰ আৰু লবক } 3 \times 3 \text{ ৰে হৰণ কৰি})$$

$$= 3 \times 3 \times 3 \times 3$$

$$= 3^4$$

এনেদৰেও চিন্তা কৰিব পাৰি যে লবৰ সূচক 6ৰ পৰা হৰৰ সূচক 2 বিয়োগ কৰিলে 4 পোৱা যাব। এই বিয়োগফল 4য়ে হ'ব হৰণফলৰ সূচক।

$$\text{অৰ্থাৎ } 3^6 \div 3^2 = 3^4 = 3^{6-2}$$

(ii) $(-2)^5 \div (-2)^2$ নিৰ্ণয় কৰোঁ আহা

ইয়াতো দুয়োটাৰ ভূমি একে অৰ্থাৎ ভূমি -2

এতিয়া ওপৰত দেখুওৱাৰ দৰে

$$(-2)^5 \div (-2)^2 = \frac{(-2)^5}{(-2)^2}$$

$$= \frac{(-2) \times (-2) \times (-2) \times (-2) \times (-2)}{(-2) \times (-2)}$$

$$= (-2) \times (-2) \times (-2)$$

$$= (-2)^3$$

$$= (-2)^{5-2}$$

(iii) a এটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা হ'লে $a^7 \div a^4$ ৰ মান নিৰ্ণয় কৰোঁ আহা—

$$\begin{aligned} a^7 \div a^4 &= \frac{a^7}{a^4} \\ &= \frac{a \times a \times a \times a \times a \times a \times a}{a \times a \times a \times a} \\ &= a \times a \times a \\ &= a^3 \\ &= a^{7-4} \end{aligned}$$

(iv) ওপৰৰ উদাহৰণ কেইটাৰ দৰে এইবাৰ চাওঁ আহা

$$\begin{aligned} a^m \div a^n &= \frac{a^m}{a^n} \text{ ইয়াত } m > n \text{ হ'ব লাগিব} \\ &= \frac{a \times a \times a \times \dots \times a}{a \times a \times a \times \dots \times a} \begin{matrix} (m \text{ টা } a \text{ আছে}) \\ (n \text{ টা } a \text{ আছে}) \end{matrix} \\ &= a^{m-n} \end{aligned}$$

a এটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা আৰু m আৰু n পূৰ্ণ সংখ্যা য'ত $m > n$ হ'লে
 $a^m \div a^n = a^{m-n}$
 এইটোও সূচকৰ এটা বিধি।

সূচকৰ এই বিধিটো প্ৰয়োগ কৰি সৰল কৰোঁ আহা :

(i) $5^{20} \div 5^{12} = 5^{20-12} = 5^8$ (ii) $(-3)^{12} \div (-3)^7 = (-3)^{12-7} = (-3)^5$

তোমালোকে $m > n$ হ'লে $a^m \div a^n = a^{m-n}$ সূচকৰ বিধিটো পালা। এতিয়া যদি $m < n$ হয় তেন্তে কি হ'ব? চিন্তা কৰা। লব আৰু হৰৰ পৰা সম সংখ্যক a ৰে হৰণ কৰাৰ পিছত হৰত $n-m$ টা a ৰৈ যাব। এতিয়া a ৰ সূচক ঋণাত্মক অখণ্ড সংখ্যা হ'ব। ঋণাত্মক অখণ্ড সংখ্যাৰ সূচকৰ বিষয়ে তোমালোকে অষ্টম শ্ৰেণীত শিকিব পাৰিবা।

এটা উদাহৰণ লওঁ আহা

$(3^2)^4$ ৰ মান নিৰ্ণয় কৰা

সমাধান : $(3^2)^4$ ৰ অৰ্থ হ'ল (3^2) ক 4 বাৰ পূৰণ কৰা

$$\begin{aligned} \therefore (3^2)^4 &= 3^2 \times 3^2 \times 3^2 \times 3^2 \\ &= (3 \times 3) \times (3 \times 3) \times (3 \times 3) \times (3 \times 3) \\ &= 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \\ &= 3^8 \end{aligned}$$

$(3^2)^4$ ৰ মান অন্য ধৰণেৰে উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰোঁ আহা

$$\begin{aligned} \therefore (3^2)^4 &= 3^2 \times 3^2 \times 3^2 \times 3^2 \\ &= 3^{2+2+2+2} \\ &= 3^8 \end{aligned}$$

[একে ভূমি বিশিষ্ট ঘাতৰ পূৰণফল]

ইয়াত লক্ষ্য কৰিলে দেখিবা যে $2+2+2+2 = 8$ অৰ্থাৎ ২ক ৪বাৰ যোগ কৰা হৈছে।

অৰ্থাৎ $2+2+2+2 = 2 \times 4 = 8$

$(3^2)^4$ ৰ ক্ষেত্ৰত ৩ৰ সূচক ২

আকৌ 3^2 ৰ সূচক ৪ অৰ্থাৎ ৩ৰ দুটা সূচক আছে। এটা ২ আৰু আনটো ৪

সূচক দুটাৰ পূৰণফল $2 \times 4 = 8$

গতিকে $(3^2)^4 = 3^{2 \times 4} = 3^8$

সেইদৰে $(3^3)^5 = 3^{3 \times 5} = 3^{15}$

$$(3^6)^4 = 3^{6 \times 4} = 3^{24}$$

$$(7^2)^8 = 7^{2 \times 8} = 7^{16}$$

সাধাৰণক ভূমিৰ ক্ষেত্ৰতো একে নিয়ম হয়।

$$\{(-2)^5\}^3 = (-2)^{5 \times 3} = (-2)^{15}$$

$$\{(-3)^4\}^3 = (-3)^{4 \times 3} = (-3)^{12}$$

ওপৰত দেখুওৱা উদাহৰণবোৰৰ ভিত্তিত আমি লিখিব পাৰোঁ যে

যিকোনো অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা a ৰ বাবে $(a^m)^n = a^{m \times n}$ হ'ব য'ত m আৰু n দুটা পূৰ্ণ সংখ্যা।

এতিয়া $(a^m)^n$

$$= a^m \times a^m \times a^m \times a^m \dots \times a^m \quad [n \text{ সংখ্যক}]$$

$$= a^{(m+m+m+\dots+m)} \quad [n \text{ সংখ্যক } m \text{ ৰ সমষ্টি}]$$

$$= a^{m \times n}$$

এইটো সূচকৰ এটা বিধি

13.5 একে সূচকযুক্ত বিভিন্ন ভূমিৰ পদৰ পূৰণ :

তোমালোকে ইতিমধ্যে শিকিছা যে

(i) $4^3 \times 4^5 = 4^{3+5} = 4^8$

(ii) $5^4 \times 5^4 = 5^{4+4} = 5^8$

দুয়োটা উদাহৰণ লক্ষ্য কৰিলে দেখিবা যে পূৰণ কৰা পদ দুটাৰ ভূমি একে। কিন্তু সূচক একে নহ'ও পাৰে বা একে হ'বও পাৰে।

এইবাৰ আন এটা উদাহৰণ মন কৰা।

$3^4 \times 5^4$ ক সৰল কৰিব পাৰিবানে?

দুয়োটা পদৰে ভূমি বেলেগ বেলেগ। কিন্তু সূচক একে। তুমি এতিয়ালৈকে পোৱা সূচকৰ বিধি প্ৰয়োগ কৰি সৰল কৰিব পাৰিবানে?

$$\begin{aligned} 3^4 \times 5^4 &= (3 \times 3 \times 3 \times 3) \times (5 \times 5 \times 5 \times 5) \\ &= (3 \times 5) \times (3 \times 5) \times (3 \times 5) \times (3 \times 5) \text{ [কিয় হ'ল চিন্তা কৰা]} \\ &= 15 \times 15 \times 15 \times 15 \\ &= 15^4 \end{aligned}$$

অৰ্থাৎ $3^4 \times 5^4 = 15^4$ পালা।

পূৰণ কৰিবলগীয়া পদ দুটাৰ সূচক আৰু পূৰণফলৰ সূচক একে পালা নেকি?

পূৰণ কৰিবলগীয়া পদ দুটাৰ ভূমি 3 আৰু 5ৰ পূৰণফল 15। পদ দুটা পূৰণ কৰি পোৱা পূৰণফলৰ ভূমিও 15।

$$\text{অৰ্থাৎ } 3^4 \times 5^4 = (3 \times 5)^4 = 15^4$$

আন এটা উদাহৰণ চোৱা -

$(-2)^5 \times 3^5$ ক সৰল কৰা

এই ক্ষেত্ৰটো ভূমি বেলেগ বেলেগ কিন্তু সূচক একে।

$$\begin{aligned} (-2)^5 \times 3^5 &= (-2) \times (-2) \times (-2) \times (-2) \times (-2) \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \times 3 \\ &= \{(-2) \times 3\} \times \{(-2) \times 3\} \times \{(-2) \times 3\} \times \{(-2) \times 3\} \times \{(-2) \times 3\} \\ &= (-6) \times (-6) \times (-6) \times (-6) \times (-6) \\ &= (-6)^5 \quad \text{[লক্ষ্য কৰা -6 হ'ল -2 আৰু 3ৰ পূৰণফল]} \end{aligned}$$

অৰ্থাৎ $(-2)^5 \times 3^5$

$$= (-2 \times 3)^5$$

$$= (-6)^5$$

সেইদৰে $5^3 \times 7^3 = (5 \times 7)^3 = 35^3$

$$(-2)^7 \times 2^7 = (-2 \times 2)^7 = (-4)^7$$

$$(-3)^4 \times (-5)^4 = \{(-3) \times (-5)\}^4 = 15^4$$

যদি a আৰু b দুটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা আৰু m এটা পূৰ্ণ সংখ্যা হয়
 তেন্তে $a^m \times b^m = (a \times b)^m$
 এইটোও সূচকৰ এটা বিধি

ওপৰত দেখুওৱাৰ দৰে এই বিধিটোও পৰীক্ষা কৰি চাওঁ আহা

$$\begin{aligned} a^m \times b^m &= (\underbrace{a \times a \times \dots \times a}_{(m \text{ টা } a)}) \times (\underbrace{b \times b \times \dots \times b}_{(m \text{ টা } b)}) \\ &= (a \times b) \times (a \times b) \times \dots \times (a \times b) \quad [m \text{ টা } (a \times b)] \\ &= (a \times b)^m \\ \therefore a^m \times b^m &= (a \times b)^m \end{aligned}$$

13. 6 একে সূচকযুক্ত বিভিন্ন ভূমিৰ পদৰ হৰণ :

তলৰ উদাহৰণকেইটা মন কৰাচোন

(i) $\frac{3^4}{5^4}$ ক সৰল কৰা

ইয়াত দুয়োটা পদৰ ভূমি বেলেগ বেলেগ কিন্তু সূচক একে (সূচক 4)

$$\begin{aligned} \frac{3^4}{5^4} &= \frac{3 \times 3 \times 3 \times 3}{5 \times 5 \times 5 \times 5} \\ &= \frac{3}{5} \times \frac{3}{5} \times \frac{3}{5} \times \frac{3}{5} \\ &= \left(\frac{3}{5}\right)^4 \quad [\text{সূচক 4 হৈছে}] \end{aligned}$$

(ii) $\frac{a^5}{b^5} = \frac{a \times a \times a \times a \times a}{b \times b \times b \times b \times b}$

$$\begin{aligned} &= \frac{a}{b} \times \frac{a}{b} \times \frac{a}{b} \times \frac{a}{b} \times \frac{a}{b} \\ &= \left(\frac{a}{b}\right)^5 \end{aligned}$$

সেইদৰে $\frac{(-2)^4}{3^4} = \left(\frac{-2}{3}\right)^4$

$$\frac{5^6}{(-3)^6} = \left(\frac{5}{-3}\right)^6$$

$\frac{a^n}{b^n} = \left(\frac{a}{b}\right)^n$ ইয়াত a আৰু b অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা আৰু n এটা পূৰ্ণ সংখ্যা।
এইটোও সূচকৰ এটা বিধি।

ওপৰৰ উদাহৰণ কেইটাত দেখুওৱাৰ দৰে সূচকৰ এই বিধিটোও প্ৰমাণ কৰিব পাৰি।

$$\begin{aligned} \frac{a^n}{b^n} &= \frac{a \times a \times \dots \times a}{b \times b \times \dots \times b} \\ &= \frac{a}{b} \times \frac{a}{b} \times \dots \times \frac{a}{b} \quad [n \text{ সংখ্যক } \frac{a}{b}] \\ &= \left(\frac{a}{b}\right)^n \end{aligned}$$

13.7 সূচক শূন্য :

5^0 ৰ মান কিমান হ'ব ক'ব পাৰিবানে?

5 ক 0 বাৰ পূৰণ কৰিব পাৰিবানে?

$\frac{5^3}{5^3}$ ৰ মান নিৰ্ণয় কৰিব পাৰিবানে?

$$\begin{aligned} \frac{5^3}{5^3} &= \frac{5 \times 5 \times 5}{5 \times 5 \times 5} \\ &= 1 \end{aligned}$$

অৰ্থাৎ $\frac{5^3}{5^3} = 1$

$\frac{5^3}{5^3}$ ৰ ক্ষেত্ৰত সূচকৰ বিধি $\frac{a^m}{a^n} = a^{m-n}$ প্ৰয়োগ কৰিলে কি পাবা?

$$\frac{5^3}{5^3} = 5^{3-3} = 5^0$$

অৰ্থাৎ $5^0 = 5^{3-3} = \frac{5^3}{5^3} = 1$

গতিকে $5^0 = 1$

সেইদৰে $7^0 = 1$

$$(-2)^0 = 1$$

তোমালোকে ইতিমধ্যে পাইছা যে

$$a^m \div a^n = a^{m-n}$$

ইয়াত $m=n$ হ'লে

$$a^m \div a^m = a^{m-m}$$

$$\frac{a^m}{a^m} = a^0$$

$\therefore a^0 = 1$, ইয়াত a এটা অশূন্য অখণ্ড সংখ্যা ($a \neq 0$)

সূচকৰ বিধিকেইটা হ'ল-

$$(i) a^m \times a^n = a^{m+n}$$

$$(ii) a^m \div a^n = a^{m-n}$$

$$(iii) (a^m)^n = a^{mn}$$

$$(iv) a^n \times b^n = (a \times b)^n$$

$$(v) \frac{a^n}{b^n} = \left(\frac{a}{b}\right)^n$$

$$(vi) a^0 = 1$$

উদাহৰণ ৪ :

সবল কৰা : (i) $(3^5 \times 3^2) \div 3^3$ (ii) $\frac{2^3 \times 3^5 \times 4^2}{9 \times 8}$

সমাধান : (i) $(3^5 \times 3^2) \div 3^3$
 $= 3^{5+2} \div 3^3$
 $= 3^7 \div 3^3$
 $= 3^{7-3}$
 $= 3^4$

(ii) $\frac{2^3 \times 3^5 \times 4^2}{9 \times 8}$
 $= \frac{2^3 \times 3^5 \times (2^2)^2}{3^2 \times 2^3}$

$$= \frac{2^3 \times 3^5 \times 2^4}{3^2 \times 2^3}$$

$$= \frac{2^{3+4} \times 3^5}{2^3 \times 3^2}$$

$$= \frac{2^7 \times 3^5}{2^3 \times 3^2}$$

$$= 2^{7-3} \times 3^{5-2}$$

$$= 2^4 \times 3^3$$

উদাহৰণ 9 : সৰল কৰা (সূচক বিধি প্ৰয়োগ কৰি)

$$\frac{(2a^3b^2)^3 \times (3ab)^4}{2 \times 9 \times (a^2b^2)^3}$$

সমাধান :

$$\frac{(2a^3b^2)^3 \times (3ab)^4}{2 \times 9 \times (a^2b^2)^3}$$

$$= \frac{2^3(a^3)^3(b^2)^3 \cdot 3^4 \cdot a^4 b^4}{2 \times 3^2 \times (a^2)^3 (b^2)^3}$$

$$\frac{2^3 \times 3^4 \cdot a^{3 \times 3} b^{2 \times 3} \cdot a^4 b^4}{2 \times 3^2 \cdot a^{2 \times 3} b^{2 \times 3}}$$

$$= \frac{2^3 \times 3^4 \cdot a^9 \cdot b^6 \cdot a^4 \cdot b^4}{2 \times 3^2 \cdot a^6 \cdot b^6}$$

$$= \frac{2^3 \times 3^4 \cdot a^{9+4} \cdot b^{6+4}}{2 \times 3^2 \cdot a^6 \cdot b^6}$$

$$= \frac{2^3 \times 3^4 \cdot a^{13} \cdot b^{10}}{2 \times 3^2 \cdot a^6 \cdot b^6}$$

$$= \frac{2^3}{2} \times \frac{3^4}{3^2} \cdot \frac{a^{13}}{a^6} \cdot \frac{b^{10}}{b^6}$$

$$= 2^{3-1} \times 3^{4-2} \cdot a^{13-6} \cdot b^{10-6}$$

$$= 2^2 \times 3^2 \cdot a^7 \cdot b^4$$

অনুশীলনী - 13.2

1. সূচকৰ বিধি প্ৰয়োগ কৰি সৰল কৰা। (উত্তৰসমূহ সূচকীয় ৰূপত ৰাখিবা)

(i) $3^5 \times 3^7 \times 3^{10}$

(ii) $(2^7 \times 2^6) \div 2^5$

(iii) $(2^0 \times 2^5 \times 2^8) \div (2^0 \times 2^6 \times 2^7)$

(iv) $(3^4)^2 \times (3^2)^3$

(v) $(16^2 \times 8^3) \div (2^5)^2$

(vi) $\frac{3 \times 7^3 \times 5^8}{21 \times 15}$

(vii) $\frac{25 \times 5^0 \times 9^4}{10 \times 9^3}$

(viii) $\frac{(2^5)^3 \times 16 \times 3^0}{(2^3)^5 \times 5^0}$

(ix) $\frac{2^3 \times 3^3}{6^2}$

(x) $\frac{5^3 \times 7^3 \times 2^3}{70^2}$

(xi) $\frac{7^5 \times 3^2 \times 6^4 \times 4}{(21)^2 \times 343 \times 2^6 \times 81}$

2. মৌলিক উৎপাদকৰ পূৰণফল হিচাপে প্ৰকাশ কৰা আৰু সূচকীয় ৰূপত লিখা।

(i) 768

(ii) 729

(iii) 128×625

(iv) 64×729

(v) 1000

3. সৰল কৰা

(i) $\frac{(2a^2b^3)^3 \times (3ab^2)^4}{6^2 \times (ab)^5}$

(ii) $\frac{(a^m \times b^n)^p \times (a^p \times b^m)^n}{(a \times b)^p}$

(iii) $\frac{(ab^2)^3 \times (a^2b^3)^4 \times (a^3c^2)^3}{(a^2b^2c^2)^2}$

4. যদি $3^m = 81$ হয় তেন্তে m ৰ মান নিৰ্ণয় কৰা।

5. শুদ্ধ নে অশুদ্ধ নিৰ্ণয় কৰা :

(i) $3a^0 = (3a)^0$

(ii) $2^3 > 3^2$

(iii) $(5^0)^4 = (5^4)^0$

(iv) $2^3 \times 3^3 = 6^5$

(v) $\frac{2^5}{3^5} = \left(\frac{2}{3}\right)^{5-5}$

(vi) $2^5 = 5^2$